

УДК 373.016:811(477.83/.86)

DOI:

Юлія Федурко, аспірант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ГЕНЕЗА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ГІМНАЗІЯХ ГАЛИЧИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

У статті наголошено на актуальності вивчення в сьогоденні досвіду навчання іноземних мов у гімназіях Галичини; обґрунтовано причину звернення саме до окресленого періоду; виокремлено аспекти, які потребують першочергового висвітлення для ґрунтовного пізнання зазначеного педагогічного феномена (окреслення його історико-культурного й суспільно-економічного контексту, визначення хронологічних меж і джерельної бази, виокремлення періодів, що засвідчують факт його розвитку, та їх умотивування).

Ключові слова: Галичина; гімназійна освіта; іноземні мови; навчання; історико-педагогічне дослідження; принцип історизму.

Лит. 15.

*Yuliya Fedurko, Postgraduate Student of the General Pedagogy and Preschool Education Department,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

THE GENESIS OF FOREIGN LANGUAGES EDUCATION IN THE GALICIA GYMNASIUMS OF THE LATE XIXth and EARLY XXth CENTURY

The article deals with the revelation of historical and pedagogical consideration of foreign language education problems for the modern science. The historical, socio-political, economic and cultural foundations of this relevance are outlined: an integration of the modern world in all its areas, which involves active communication among representatives of different ethnic groups and states. The importance of the national experience studying for modernization and intensification of the process of teaching foreign languages in the modern Ukrainian school is emphasized. It is explained what motivates the interest in the experience of Galicia gymnasiums during a certain period in the field of their activities, such as teaching foreign languages.

The specifics of the historical-pedagogical studio are specified; approaches (historiographical, systemic, chronological, civilization, formative, synergetic) and principles (historicism, objectivity, activity, combination of logical and historical) are defined, which ensure the authenticity and correctness of its results; the leading role of the principle of historicism, which involves characterization of the historical background, the establishment of chronological boundaries, analysis of the source base has been shown. It is shown the importance of taking into account the data of diverse sources for the comprehensive consideration of the problem: archival materials, published normative legal documents, texts of monographs, dissertations, articles contained in contemporary and current periodicals and collections of scientific works, memoirs, etc. The chronological boundaries of the study are defined, it is explained by what circumstances it is caused its lower (1874, the year of introduction in the all classes of the only state Ukrainian gymnasium at that time - the Lviv academic - Ukrainian language as an outline and giving the status of one of the subjects to the German language) and the upper March 1923, when the decision of the Council of Ambassadors of the Entente states was transferred to Eastern Galicia under the jurisdiction of Poland). The historical, political and economic circumstances, which stimulated the development of school life in Galicia in the late 19th and early 20th centuries and the teaching of foreign languages in particular, were described.

The emphasis is on changes in target guides for studying foreign languages in Galicia gymnasiums of the investigated period and on the expected results of these changes.

Keywords: Galicia; gymnasium education; foreign languages; studying; historical and pedagogical research; the principle of historicism.

Постановка проблеми. Сучасні суспільства усвідомлюють вагу мов для економічного й культурного розвою кожного з них та для досягнення порозуміння між собою на шляху всезагального поступу. Це переконливо засвідчують прийняті Радою Європи “Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання”. У них, серед іншого, стверджено: “...багатий спадок різних мов і

культур у Європі є цінним спільним джерелом для захисту і розвитку, і тому головним завданням освіти є перетворення цієї розмаїтості з перешкоди у спілкуванні на джерело взаємного збагачення та розуміння” [2, 15].

Для України, що входження в Європейську родину визначила наріжним каменем своєї зовнішньої політики, питання навчання іноземних мов належать до кола найактуальніших освітніх проблем. Щоб успішно розв’язувати їх, важливо

користати не тільки з досягнень сучасного світового педагогічного досвіду, а й з набутку попередніх поколінь власного народу. Бо ж не втратила актуальності думка, обстоювана свого часу відомим польським дидактом В. Оконем: важливо займатися також аналізом “функцій освіти в різних історичних епохах на тлі різних суспільних відносин”, щоб краще розуміти сучасність та могли передбачати майбутнє” [10, 17].

Досвід навчання іноземних мов у гімназіях Галичини кінця ХІХ – початку ХХ ст. цінний не лише з огляду на зазначене, а й на такий висновок дослідників: “Порівнюючи ситуацію мовної освіти Заходу та Сходу, можна відмітити більш якісний рівень мовної освіти саме в західному регіоні України. Не дивлячись на узурпаторську політику Австро-Угорщини відносно українських земель, рівень соціальної захищеності та освітньої політики в цьому регіоні був значно вищий, ніж у східних областях в складі Російської Імперії” [6, 251]. Важливо акцентувати й на такому: суспільно-політичне й освітнє становище Галичини порубіжних (між ХІХ і ХХ ст.) років багато в чому нагадує сучасну Україну з її пошуком національної ідентичності, свого місця в світі, з жадою соціально-економічних і культурних перемін у серцях і умах її громадян, пор.: “в ХІХ ст. у громадському дискурсі <...> край [тобто Галичину – Ю. Ф.] було марковано як П’ємонт, з якого мало розпочатись національне відродження з його неодмінним апогеєм – поверненням втраченої державності” [15, 293]. І це попри всілякі перешкоди з боку крайових владних структур, у складі яких домінував польський елемент.

Аналіз наукових досліджень. З кінця 80-их і по сьогодні праці багатьох дослідників і дослідницьких колективів (і не лише українських) присвячені всебічному осмисленню полікультурного феномену Галичини автономної доби (після перетворення Австрійської монархії на Австро-Угорську (1867 р.) статус автономної провінції здобуло й Королівство Галичини та Володимирії – з власним сеймом і крайовим урядом). Значна частина з-поміж них зосереджена на висвітленні різноманітних аспектів тогочасної галицької освіти (І. Курляк, Б. Лабінська, О. Пенішкевич, З. Саф’янюк, В. Стинська, Б. Ступарик та ін.). Однією з перших і, безперечно, засадничою є монографія Б. Ступарика “Шкільництво Галичини (1772 – 1939 рр.)”. Опираючись на широку джерельну й наукову базу, учений не лише простежив “розвиток шкільництва Галичини в цілому і українського шкільництва зокрема в період, коли Галичина входила в склад Австрії, в період Західно-

Української народної Республіки, в час приналежності краю до польської держави” [13, 4]. Він також озброїв своїх послідовників дослідницьким інструментарієм для здійснення історико-педагогічного пошуку з урахуванням вимог нового часу та продиктованих ним підходів. В. Стинська проаналізувала систему шкільництва в Галичині кінця ХІХ – початку ХХ ст., а О. Пенішкевич – розвиток шкільництва на Буковині у ХVІІІ – ХХ ст.

Предметом ґрунтовного розгляду І. Курляк стали процеси становлення й розвитку гімназійної освіти у Східній Галичині. У дослідженні З. Саф’янюк проаналізовано питання розвитку теорії та практики реальної освіти на західноукраїнських землях (1849 – 1939 рр.) й акцентовано, зокрема, на специфіці заснування та функціонування реальних гімназій. І. Розман пише про особливості формування читацьких інтересів галицьких гімназистів засобами зарубіжної літератури. У докторській дисертації Б. Лабінської окреслено закономірності й етапи становлення методики навчання іноземних мов на західноукраїнських землях у другій половині ХІХ – першій половині ХХ ст.); О. Тумак аналізує процес становлення й розвитку викладання англійської мови на Буковині.

Суттєвий інтерес до розвитку освітньої справи на східних кресах Австро-Угорської імперії виявляють також історики. Приміром, у монографії С. Пахолківа про українську інтелігенцію в Габсбурзькій Галичині один із розділів присвячено розглядові австрійської системи освіти з акцентуванням ролі школи в процесах націотворення, а в кандидатській дисертації А. Варениці простежено колективну біографію учителів народних шкіл Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ ст.

Мета статті – окреслити аспекти, що забезпечують адекватний розгляд проблеми навчання іноземних мов як вагомого складника гімназійної освіти Галичини кінця ХІХ – початку ХХ ст. Вона передбачає вирішення таких завдань: окреслити й умотивувати хронологічні межі дослідження, простежити конкретно-історичні умови розвитку гімназійної освіти Галичини в зазначений період, засвідчити їхню еволюцію; представити перодизацію аналізованого педагогічного феномена та обґрунтувати її.

Виклад основного матеріалу. Автори сучасних досліджень, обґрутовуючи засади історико-педагогічних студій, наголошують: нинішня парадигма історико-педагогічної науки має ґрунтуватися на взаємодоповнювальних підходах (історіографічному, системному, хронологічному, цивілізаційному, формаційному,

синергетичному тощо) та загальнонаукових гносеологічних принципах історизму, об'єктивності, активності, поєднання логічного та історичного [3, 42]. Особливого значення надають принципів історизму, згідно з яким усяке історичне явище важливо розглядати в розвитку на тлі чинників, котрі його зумовлюють [3, 42; 14, 13]. Залежно від специфіки об'єкта дослідження до історичного контексту можуть бути долучені інші – соціальний, культурний, науковий чи лінгвістичний.

Принцип історизму вимагає окреслення хронологічних меж дослідження, тому воно є обов'язковим елементом кожної історико-педагогічної розвідки. Для нашої – це 1874–1923 рр. **Нижня хронологічна межа** зумовлена такими обставинами. У грудні 1868 р. було створено товариство “Просвіта”. 1871 р. його голова Ю. Лаврівський звернувся до Крайової шкільної ради з вимогою запровадити навчання рідної мови в усіх школах краю та перевести на українську (в тодішньому окресленні руську) мову навчання всі класи Львівської Академічної гімназії. Цю вимогу було виконано 1874 року: руська мова стала мовою навчання в усіх класах гімназії, а німецька та польська – окремими навчальними предметами, як і грецька та латинська [13, 62]. **Верхню хронологічну межу** пов'язуємо з березневою 1923 р. ухвалою Ради послів держав Антанти (Великої Британії, Франції, Італії та Японії) про визнання суверенітету Польщі над всією територією, яку вона на той час фактично контролювала, зокрема й над Східною Галичиною, за умови надання останній статусу автономії. Проте польська держава й не збиралася виконувати прийняті зобов'язання, що суттєво позначилося як на статусі краю, так і на розвитку українського шкільництва.

Отже, в аналізованій період Галичина перебувала в складі Австро-Угорщини, де “панівна династія забезпечувала співжиття народів з різними мовами, релігіями, традиціями” [11, 21]. Проте від часу вимушеного приєднання краю до складу Австрії (1772 р.) у ньому не відбулося суттєвих змін ні в суспільно-економічному, ні в політичному чи культурному житті: він продовжував бути одним із найвідсталіших у межах держави. Як слушно зазначає І. Берест, конституція “лише формально принесла українцям Галичини національну рівноправність, але домінуюче становище в суспільному житті залишалося за поляками” [1, 153]: до 1899 р. 40,3% східногалицьких земель були в руках польських великих землевласників (станом на 1912 р. – 37,8%), тоді як 94,4%

українців були зайняті в сільському господарстві та лише 1,8% – в індустрії, торгівлі та транспорті [11, 14].

У галузі шкільництва теж були суттєві проблеми. Так, у звіті Крайової шкільної ради за 1874 р., опублікованому на сторінках “Газети шкільної”, читаємо: усіх народних шкіл у Галичині 2764 (1 школа на 1960 мешканців краю або 1 школа на 2 громади). Серед них із руською мовою навчання – 1537, польською – 1117, німецькою – 110; деякі зі шкіл мають 2 викладові мови – руську і польську, польську і німецьку, руську і німецьку. Про матеріальний стан цих шкіл свідчать такі дані: 2564 школи мають власні приміщення, а 204 розташовані в найманих; тільки 828 з них перебувають у доброму стані, тоді як 1066 – у середньому, а 856 – у поганому; годинників у цих школах усього 574 (1 на 5 шкіл), дзвінків – 813 (1 на 3 школи) [12, 8 – 9]. Відповідно більшість галицьких селян були неписьменними: 1870 р. – 77%, 1890 р. – 68%. 1900 р. їхня кількість скоротилася до 56% [11, 14].

Побіч того, численні сучасні дослідження галицького шкільництва упевнюють і в такому: ліберальна політика Австро-Угорщини (це державне утворення постало у червні 1967 після коронування Франца Йосипа I в Будапешті), прагнення державної влади зробити систему освіти відповідною вимогам часу мали наслідком те, що “освітній ландшафт галицьких земель за кілька десятиліть зазнав різних змін” [15, 296]. Станом на 1896 р. у Галичині було вже 4 098 народних шкіл: 2 070 українських, 1 095 польських, 92 українсько-польських і 31 школа з німецькою мовою викладання. В останній передвоєнний рік таких шкіл, за даними польського дослідника Ю. Дибца, налічувалося вже понад 6000 [цит. за 15, 296].

Не менш стрімким був кількісний поступ середнього шкільництва, зокрема (чи насамперед) такої його ланки, як класичні гімназії: якщо на початку 70-х років ХІХ ст. в Галичині була тільки 1 державна українська гімназія (Львівська Академічна), то згодом цей тип навчального закладу мали Перемишль (1895 р.), Коломия (1888 р.), Тернопіль (1898 р.), Станіславів (1904 р.); 1906 р. запрацювала філія української гімназії у Львові [5, 162]. Паралельні українські класи були відкриті при польських державних гімназіях в Бережанах (1906 р.) і в Стрию (1907 р.). Стараннями патріотичної інтелігенції та меценатів засновувалися приватні гімназії – у Копичинцях (1908 р.), Яворові (1908 р.), Городенці (1909 р.), Рогатині (1909 р.), Бродах (1909 р.), Перемишлянах (1909 р.), Збаражі (1910 р.), Бузьку

(1910 р.), Долині (1910 р.) і Чорткові (1911 р.), жіноча гімназія с. Василіанок у Львові (1906 р.) і жіночий ліцей, що 1918 р. став гімназією, у Перемишлі (1903 р.).

Успіх шкільного навчання значною мірою залежить від його забезпечення підручниками. Це добре усвідомлювали галицькі інтелігенти, а тому створили Руську шкільну комісію для укладання українськомовних підручників, до якої увійшли: шкільний радник В. Ільницький, професори університету доктори Шараневич та О. Огоновський, професори гімназії Ю. Романчук, А. Вахнянин, М. Полянський, Савицький, професор учительської семінарії О. Партицький. Вона працювала 7 років і станом на 1874 р. підготувала усі підручники для народних шкіл та близько 20 – для гімназій та реальних шкіл.

Галичина випереджала інші регіони імперії і стосовно фреквенції учнів середньої освітньої ланки на 1000 мешканців краю. Кількість українців у гімназіях від 1880 р. хоч спершу й повільно, проте все ж невпинно зростала. Так, у 1907/8 навчальному році їх налічувалося 5 823 проти 3 725 у 1901/2 н. р. [5]. Це не могло не стимулювати “зростання рівня національної свідомості серед широких мас, успішного додання неписьменності, виховання чисельної інтелігентської верстви” [15, 293], кшталтуванню у свідомості галицького люду думки про велику силу науки.

У класичних гімназіях (а наведені вище дані стосуються саме їх) важлива роль належала іноземним мовам – класичним і новочасним, навіть більше – вони слугували дидактичною основою навчання: згідно з навчальним планом від 1875 р. (за ним працювала також Львівська Академічна гімназія), “60,35% навчального часу припадало на вивчення мов, в тому числі 34,4% займали мови класичні” [7, 39].

Для адекватного представлення генези навчання іноземних мов у гімназіях аналізованого періоду важливим є звернення до певної сукупності джерел, адже “джерельна та джерелознавча база й способи її опрацювання виступають основою історико-педагогічного дослідження” [14, 10]. Значущість історико-педагогічного джерела виразнює таке його окреслення: це “результати людської діяльності, які містять у собі історико-педагогічну інформацію, виступають її носіями про історико-педагогічні події та явища, і які самі є пам’ятниками матеріальної і духовної культури, епохи, в яку вони були створені. Джерела містять повний обсяг соціальної, політичної, культурної, історико-педагогічної тощо інформації, що слугує основою, фундаментом отримання нового

фактичного знання” [3, 267]. До того ж зберігає актуальність думка, обґрунтована С. Біленьким: для історика (історика педагогіки також) першочерговим є “примат писемних і архівних джерел, розлога система посилань, критичний аналіз свідчень, наративна форма репрезентації досвіду” [цит. за 14, 10].

Виходячи з думки, що “історія педагогіки – це сплав джерел, їхня ієрархія (що поєднує з її історією) та педагогіка, той її напрям, який обрано проблемою дослідження” [14, 10], у дослідженні генези іншомовної освіти важливо проаналізувати неопубліковані й опубліковані матеріали. До неопублікованих належать архівні документи. Для досліджуваної нами проблеми важливе значення мають ті, що зберігаються у фондах Державних архівів Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської областей, Центрального державного історичного архіву у Львові, також у фондах Львівської наукової бібліотеки імені В. Стефаніка НАН України, Львівської обласної науково-педагогічної бібліотеки, бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаніка, Тернопільської обласної універсальної наукової бібліотеки (нормативні документи та матеріали, організаційно-розпорядчі документи Міністерства віросповідань та освіти Австро-Угорщини, підручники, посібники, навчальні програми, звіти (звідомлення) гімназій тощо). До опублікованих джерел, услід за О. Місечко, зараховуємо два їх різновиди: а) опубліковані нормативно-правові документи, що в досліджуваній період регулювали систему гімназійної освіти загалом і навчання іноземних мов зокрема; б) “наративні джерела, які дають можливість усвідомити суть історичних подій досліджуваного періоду і впорядкувати їх у певній взаємній залежності на основі поданих у них описів та аналізу” [9, 6]: публікації у періодичних виданнях – тогочасних (“Рідна школа”, “Учитель”, “Газета школьна”, “Muzeum”) і сучасних (“Іноземні мови”, “Шлях освіти”, “Іноземні мови в навчальних закладах”); сучасна наукова та науково-педагогічна література (монографії, дисертаційні праці, окремі статті й збірники наукових праць, які висвітлюють розвиток іншомовної освіти в гімназіях Галичини наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. та обставини, що його зумовлювали), мемуарні спогади учасників подій тощо.

Усяка історико-педагогічна розвідка передбачає періодизацію досліджуваного феномена, у нашому випадку – феномена генези навчання іноземних мов у гімназіях Галичини.

Проаналізована література дає підстави до виокремлення трьох періодів: *перший* період охоплює 1874–1892 рр.; *другий* – 1892–1905 рр.; *третій* – 1905–1923 рр. Завершення *першого* періоду 1892 р. пов'язане з виданням нової програми з німецької мови, у якій засвідчене усвідомлення тодішньою педагогічною спільнотою потреби замінити стару граматичну методику “новим практичним підходом до вивчення чужої мови” [7, 69]. На той час у гімназіях краю почала вивчатися також французька мова, тож згадане стосувалося і її, пор. з думкою У. Лабінської: “Отже, узагальнюючи аналіз навчальних програм, розроблених на західноукраїнських землях у період 1867–1890 рр., можемо констатувати наявність однакових вимог для навчання всіх ІМ” [8, 58], і грецької та латинської також. Попри зміну методики, мета навчання ІМ, насамперед німецької, залишалася надто широкою: “вправність у висловлюванні думок в усній мові і на письмі **в обсязі шкільної освіти**; знайомство з німецькою літературою починаючи від Клопstockа на основі творів, читаних у вищих класах” [цит. 7, 70].

1905 р. було прийнято нову програму з німецької мови з по-новому окресленою метою: “Правильність у вираженні в слові і на письмі **в обсязі характерного предмета науки**” [цит. за 7, 70]; впровадження “гімназистів у світ глибоких благородних, гуманістичних ідей, висловлених у творах найвизначніших письменників”, ознайомлення їх “із матеріальною і духовною культурою іншого народу”, усвідомлення ними ідеалів “краси, гуманізму, любові, добра, правди і свободи” [7, 71]. В основних своїх рисах ці програми зберігали чинність до 1923 р. Вони, маємо сміливість стверджувати, теж суттєво прилучилися до виховання того покоління молодих українських інтелектуалів і патріотів, людей думки та чину, яке своєю небуденною поставою вразило світ і Європу в роки Першої світової війни та в дні обстоювання права на власний, український шлях.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, вивчення розвитку іншомовної освіти в гімназіях Галичини важливе як для пізнання історії рідного народу, так і для збагачення індивідуального й сукупного досвіду в ділянці навчання іноземних мов. Перспективним видається ґрунтовне опрацювання кожного з визначених складників окресленої історико-педагогічної проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Берест І. Р. Огляд політичної ситуації в

Східній Галичині у часі появи та роботи профспілок. *Грані*. 2014. №6 (110). С. 150–154.

2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю.Ніколаєва. Київ, 2003. 273с.

3. Золотухіна С.Т. Особливості використання джерельної бази в історико-педагогічних дослідженнях. *Педагогічний дискурс*. 2013. Випуск 15. С. 266–270.

4. Коляда Н. М. Педагогічна історіографія як складник історико-педагогічного дослідження. *Науково-педагогічні студії – Історико-педагогічні студії*. 2018. № 1. С. 59–46.

5. Кревецкий І., Buzek Dr. J. Rozwój szkół średnich w Galicyi w ciągu lat ostatnich 50 (1859–1909). Lwów. 1909. *Наша школа*. 1909. С. 158–163.

6. Кришко А. Особливості розвитку мовної освіти в Україні у ХІХ – поч. ХХ ст. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2012. №42(2). С. 246–254.

7. Курляк І. Є. Українська гімназійна освіта у Галичині (1864–1918 рр.): монографія. Львів, 1997. 222 с.

8. Лабінська Б. І. Історичні нариси з методики навчання іноземних мов на західноукраїнських землях (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.): монографія. Київ, 2013. 384 с.

9. Місечко О.Є. Формування системи професійної підготовки вчителя іноземної мови у педагогічних навчальних закладах України (1900 – 1964 рр.): автореф. дис. докт. пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія та методика професійної освіти”. Київ, 2011. 44 с.

10. Оконь В. Введение в общую дидактику. Москва, 1990. 382 с.

11. Пахолків С. Українська інтелігенція у Габсбурзькій Галичині: освічена верства й емансипація нації / З німецької переклала Христина Николин. Львів, 2014. 612 с.

12. Справоздання Ради школьної краєвої о станѣ шкóль нашего краю въ роцѣ 1874. *Газета школьна*. Львов. 1875. Ч.1. С. 7–8, 14–15.

13. Ступарик Б. М. Шкільництво Галичини (1772 – 1939 рр.). Івано-Франківськ, 1994. 143 с.

14. Сухомлинська О.В. Історико-педагогічні дослідження та його “околиці”. *Педагогічні науки*. Випуск 40. Херсон, 2005. 4 – 14.

15. Янишин Б. Шкільництво Східної Галичини в період місцевого самоуправління: історіографічний огляд. *Проблеми історії України ХІХ – поч. ХХ ст.* 2017. Вип. 27. С. 292–315.

REFERENCES

1. Berest, I. R. (2014). Ohliad politychnoi sytuatsii

v Skhidnii Halychyni u chasi poiavy ta roboty profspilok [Review of the political situation in Eastern Galicia in the time of the appearance and work of trade unions]. *Faces*. No.6 (110), pp. 150–154.[in Ukrainian].

2. *Zahalnoievropeiski Rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia* [European Recommendations on Language Education: Study, Teaching, Evaluation]. (Ed.). S.Iu.Nikolaieva. Kyiv, 273p.[in Ukrainian].

3. Zolotukhina, S.T. (2013). Osoblyvosti vykorystannia dzherelnoi bazy v istoryko-pedahohichnykh doslidzhenniakh [Features of the use of the source base in historical and pedagogical research]. *Pedagogical discourse*. Vol. 15, pp. 266–270. [in Ukrainian].

4. Koliada, N. M. (2018). Pedahohichna istoriografii yak skladnyk istoryko-pedahohichnoho doslidzhennia [Pedagogical historiography as a component of historical and pedagogical research]. *Scientific and pedagogical studios – Historical and pedagogical studios*. No. 1, pp.59–46.[in Ukrainian].

5. Krevetskyi, I. & Buzek, Dr. J. (1909). *Rozwój szkół średnich w Galicyi w ciągu lat ostatnich 50 (1859–1909)* [Development of high school shelters in Galicia during the last 50 years (1859–1909)]. Lviv, *Our school*. pp. 158–163.[in Polish].

6. Kryshko, A. (2012). Osoblyvosti rozvytku movnoi osvity v Ukraini u XIX– poch. XX st. [The features of the development of language education in Ukraine in the XIX – beginning of the twentieth century]. *Psychological-pedagogical problems of rural school*. No. 42(2), pp.246–254. [in Ukrainian].

7. Kurliak, I. Ye. (1997). *Ukrainska himnaziina osvita u Halychyni (1864–1918 rr.): monohrafiia* [Ukrainian Gymnasium Education in Galicia (1864 – 1918): monograph]. Lviv, 222 p. [in Ukrainian].

8. Labinska, B. I. (2013). Istorychni narysy z metodyky navchannia inozemnykh mov na zakhidnoukrainskykh zemliakh (druga polovyna XIX

– persha polovyna XX st.) : monohrafiia [Historical essays on the methodology of teaching foreign languages in Western Ukrainian lands (second half of XIX – first half of XX century): monograph]. Kyiv, 384 p. [in Ukrainian].

9. Misechko, O. Ye. (2011). Formuvannia systemy profesiinoi pidhotovky vchytelia inozemnoi movy u pedahohichnykh navchalnykh zakladakh Ukrainy (1900 – 1964 rr.) [The formation of the system of vocational training of a foreign language teacher in pedagogical educational institutions of Ukraine (1900–1964 years)]. *Doctor's thesis*. Kyiv, 44 p.[in Ukrainian].

10. Okon, V. (1990). *Vvedenie v obshchuyu didaktiku* [Introduction to general didactics]. Moscow, 382 p.[in Russian].

11. Pakholkiv, S. (2014). *Ukrainska inteligentsiia u Habsburzkii Halychyni: osvichena verstva u emansypatsiia natsii* [The Ukrainian intelligentsia in the Habsburg Halychyna: the educated layers and emancipation of the nation]. From the German translated by Chrystyna Nykolyn. Lviv, 612 p.[in Ukrainian].

12. Sprawozdania Rady szkolnoji kraevoj o stanę szkół naszego kraju w roku 1874. *Gazeta szkolna*. Львов. 1875. Ч.1. С. 7–8, 14–15.

13. Stuparyk, B. M. (1994). *Shkilnytstvo Halychyny (1772–1939 rr.)* [School of Galicia (1772–1939)]. Ivano-Frankivsk, 143 p. [in Ukrainian].

14. Sukhomlynska, O. V. (2005). Istoryko-pedahohichni doslidzhennia ta yoho “okolytsi” [The historical and pedagogical research and its “neighborhood”]. *Pedagogical sciences*. Vol. 40. Kherson, pp.4–14. [in Ukrainian].

15. Ianyshyn, B. (2017). Shkilnytstvo Skhidnoi Halychyny v period mistsevoho samoupravlinnia: istoriografichniy ohliad [A school of Eastern Galicia during the period of local self-government: historiographical review]. *Problems of the history of Ukraine XIX – beg. of twentieth century*. Vol. 27, pp. 292–315. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 22.05.2019

